

جمهوری اسلامی ایران

وزارت نیرو

دستورالعمل اقدامات پیشگیرانه جهت کاهش اثرات خشکسالی

(جزء ۲ بند پ ماده ۱۴ قانون مدیریت بحران)

فهرست مطالب

۱	مقدمه.....	۳
۲	اسناد بالادستی.....	۳
۳	هدف.....	۴
۴	دامنه کاربرد.....	۴
۵	مسئولیت راهبری و نظارت.....	۴
۵-۱	شرح وظایف تکمیلی.....	۴
۵-۲	اعضای کارگروه.....	۵
۶	مسئولیت‌ها.....	۵
۷	بازنگری و کنترل دستورالعمل.....	۱۰
پیوست ۱	رویکرد کلی تدوین دستورالعمل.....	۱۱

۱) مقدمه

خشکسالی پدیده‌ای است که جوامع گسترده‌ای را همواره درگیر نموده و همه کشورها با آن در انواع مختلف روبرو هستند. تعیین زمان شروع، شدت، مدت و پایان این پدیده، امری بسیار مشکل است. خسارات ناشی از خشکسالی شامل اثرات مستقیم اقتصادی (همانند کاهش تولید محصولات کشاورزی و دامی)، زیست‌محیطی (نظیر کاهش کیفیت منابع آبی)، اجتماعی (همانند مرگ و میر و مهاجرت) و نیز تأثیرات جانبی آن، گوشه‌هایی از نتایج مخرب خشکسالی بر یک جامعه است. هرچند عوامل هواشناسی بروز خشکسالی در کنترل بشر نیستند، اما ابزار مدیریت و سازگاری با این رخداد از ابتکارات متخصصان و تصمیم‌گیران اصلی مدیریت ریسک و بحران در یک کشور است.

ایران نیز با شرایط اقلیمی و آب و هوایی که دارد در سال‌های متمادی عموماً با این بلیه طبیعی در زمینه‌های مختلف درگیر بوده و تاکنون در راستای کاهش اثرات خشکسالی، تلاش‌های مختلفی در کشور توسط نهادهای ذی‌ربط صورت پذیرفته است. بررسی‌ها نشان می‌دهد انسجام‌بخشی به فعالیت‌های در دست اقدام از سوی نهادها و ذینفعان در مدیریت خشکسالی و تقویت و هدفمندکردن آن‌ها از طریق ایجاد یک ساز و کار مدیریتی کاملاً ضروری می‌باشد.

موضوع مدیریت خشکسالی، مبحثی ملی و فراسازمانی است که مسؤولیت آن متوجه بخش‌های مختلف می‌باشد. موضوع پیشگیری که در جزء (۲) از بند (پ) ماده (۱۴) قانون مدیریت بحران کشور (مصوب ۱۳۹۸) به آن اشاره شده بخشی از مدیریت خشکسالی است. پیشگیری از اثرات خشکسالی شامل مجموعه برنامه‌ها و اقداماتی است که عمدتاً نقش تقویت آمادگی در برابر خشکسالی‌های احتمالی، کاهش اثرات آنها و پیشگیری از ایجاد شرایط بحرانی را ایفا می‌کند.

اقدامات مدیریت بحران را می‌توان در چهار مرحله‌ی پیشگیری، آمادگی، پاسخ و بازسازی (بازتوانی) تقسیم نمود که نهادهای مذکور، بسته به وظایف تعریف شده ممکن است در یک یا چند مرحله از این مراحل مسؤولیت داشته باشند. ماده (۳) قانون مدیریت بحران کشور (مصوب ۱۳۹۸) این مراحل را تعریف نموده است.

همچنین، اقدامات پیشگیرانه جهت مدیریت و کاهش اثرات خشکسالی با یکی از رویکردهای "کاهش خطر خشکسالی"، "کاهش آسیب‌پذیری در مقابل خشکسالی" و "انتقال خطر خشکسالی" انجام می‌گیرد.

۲) اسناد بالادستی

موارد قانونی و حقوقی در مهم‌ترین اسناد بالادستی شامل موارد ذیل بررسی می‌گردد:

- ۱- سند چشم‌انداز ۲۰ ساله آب کشور
- ۲- سیاست‌های کلی پیشگیری و کاهش خطرات ناشی از سوانح طبیعی و حوادث غیرمترقبه
- ۳- قوانین برنامه پنج‌ساله توسعه کشور
- ۴- قوانین و مصوبات مجلس با موضوع خشکسالی
- ۵- مصوبات هیئت‌وزیران با موضوع خشکسالی

۳) هدف

هدف از تهیه این دستورالعمل عبارت است از:

«تعریف، تفکیک و ارائه‌ی نحوه‌ی انجام مسئولیت‌ها و شفاف‌سازی روابط میان متولیان و ذی‌مدخلان موضوع اقدامات پیشگیرانه جهت مدیریت و کاهش اثرات خشکسالی».

در این دستورالعمل، ساختار مدیریتی موضوع در سطح ملی و استانی و تکالیف دستگاه‌های مختلف در این خصوص به تفکیک مشخص شده است.

۴) دامنه کاربرد

این دستورالعمل در راستای جزء (۲) از بند (پ) ماده (۱۴) قانون مدیریت بحران کشور (مصوب ۱۳۹۸) تهیه شده است که تدوین اقدامات پیشگیرانه لازم جهت مدیریت و کاهش اثرات خشکسالی را به عنوان یکی از وظایف وزارت نیرو و با همکاری وزارت جهاد کشاورزی و سازمان هواشناسی کشور و سایر نهادهای ذیربط بر شمرده است. لذا دامنه کاربرد این دستورالعمل شامل تمامی دستگاه‌های مرتبط با خشکسالی است که در ماده (۲) قانون مذکور معرفی شده‌اند.

۵) مسئولیت راهبری و نظارت

مسئولیت راهبری و نظارت بر اقدامات پیشگیرانه دستگاه‌های مسئول در کاهش اثرات خشکسالی و جلوگیری از فعالیت‌های موازی بین آنها به کارگروه ملی سازگاری با کم‌آبی و کارگروه‌های متناظر استانی آن، موضوع تصویب‌نامه شماره ۱۵۸۹۶۹/ت/۵۵۰۹۲ هـ - مورخ ۱۳۹۶/۱۲/۱۲ هیئت وزیران واگذار می‌گردد. این کارگروه علاوه بر وظایف مندرج در تصویب‌نامه یاد شده برای سیاستگذاری و برنامه‌ریزی اجرایی تکمیلی در خصوص کاهش اثرات خشکسالی اقدام می‌نماید. در این راستا کارگروه ملی سازگاری با کم‌آبی و نیز کارگروه‌های استانی ضمن حفظ ساختار و وظایف تعریف شده با اعمال موارد ذیل فعالیت‌های تکمیلی مرتبط با اقدامات پیشگیرانه جهت کاهش اثرات خشکسالی را اقدام می‌نماید.

۵-۱) شرح وظایف تکمیلی**الف) کارگروه ملی**

- ۱- هماهنگی بین دستگاه‌های مسئول در ارائه و اجرای اقدامات پیشگیرانه کاهش اثرات خشکسالی به منظور جلوگیری از تداخل مسئولیت‌ها و اقدامات
- ۲- هماهنگی بین استان‌های واقع در حوضه‌های آبریز به منظور پیاده‌سازی طرح‌ها و اهداف مدیریت جامع خشکسالی حوضه آبریز
- ۳- نظارت و ارزیابی فنی اجرای برنامه‌های اقدامات پیشگیری و کاهش اثرات خشکسالی هر کدام از دستگاه‌های ذی‌ربط و ارائه گزارش سالانه به ستاد ملی پیشگیری، هماهنگی و فرماندهی عملیات پاسخ به بحران و شورای عالی مدیریت بحران کشور

- ۴- تصویب مطالعات طرح های کاهش اثرات خشکسالی بر مبنای حوضه های آبریز درجه دو (۳۰ گانه) کشور و پی گیری اجرای نتایج آن با توجه به اولویت بندی مناطق
- ۵- بررسی و پیشنهاد اعتبارات مکمل خشکسالی دستگاه های اجرایی در مرحله پیشگیری و آمادگی و اعلام آن به سازمان مدیریت بحران جهت سیر مراحل قانونی
- ۶- بررسی نقاط قوت و ضعف در مدیریت و کاهش اثرات خشکسالی و ارائه پیشنهاد های اصلاح قوانین و مقررات مربوطه
- ۷- بررسی و اولویت بندی نیازمندی های مطالعاتی بر اساس RFP پیشنهادی دستگاه ها

ب) کارگروه استانی

- ۱- ایجاد هماهنگی بین دستگاه های ذی ربط به منظور جلوگیری از تداخل مسؤولیت ها و اقدامات
- ۲- انجام هماهنگی های لازم با استان های همجوار برای اجرای طرح ها و اقدامات مدیریت جامع خشکسالی حوضه های مشترک
- ۳- بررسی اولویت ها جهت تدوین مطلوب برنامه های اجرایی از سوی دستگاه های عضو و ارائه آن به کارگروه ملی
- ۴- تصویب مطالعات مدیریت جامع خشکسالی در سطح استان و پی گیری اجرای نتایج آن با توجه به اولویت بندی مناطق
- ۵- بررسی نقاط قوت و ضعف بخش های مختلف استان در مدیریت خشکسالی و ارائه پیشنهاد های لازم به کارگروه ملی و اداره کل مدیریت بحران استان
- ۶- انجام فعالیت های آگاهی سازی در ارتباط با مدیریت خشکسالی برای عموم مردم و دستگاه های اجرایی
- ۷- بررسی روش های افزایش حداکثری تاب آوری و مشارکت مردم و سازمان های مردم نهاد در پیشگیری و کاهش اثرات خشکسالی

۵-۲) اعضای کارگروه

اعضای کارگروه های ملی و استانی سازگاری با کم آبی همان اعضاء تعریف شده در تصویب نامه شماره ۱۵۸۹۶۹/ت/۵۵۰۹۲ هـ مورخ ۱۳۹۶/۱۲/۱۲ و تصویب نامه اصلاحی شماره ۳۳۹۰۹/ت/۵۵۰۹۲ هـ مورخ ۱۳۹۷/۳/۲۲ هیئت وزیران بوده و حسب مورد از سایر نهادها جهت شرکت در جلسه دعوت می گردد.

۶) مسؤولیت ها

اهم وظایف هر کدام از دستگاه های اجرایی و نهادهای عمومی در موضوع کاهش اثرات خشکسالی در مراحل پیشگیری و آمادگی بر اساس قوانین، آیین نامه ها و اساسنامه های تشکیل آنها در جدول زیر برشمرده شده است. این مسؤولیت ها با توجه به وظایف ذاتی دستگاه ها و نهادها مد نظر می باشد. برخی از مسؤولیت ها و اقدامات دستگاه های ذی صلاح باید با هماهنگی و ایجاد ارتباط با دستگاه ها و نهادهای دیگر انجام شود تا نتایج مطلوب و مورد انتظار را برآورده نماید.

بر اساس این اقدامات، دستگاه های مسؤول باید برنامه اجرایی کاهش اثرات خشکسالی در مراحل پیشگیری و آمادگی را تهیه نمایند و در صورت لزوم جهت ایجاد هماهنگی و پیشنهاد تأمین بودجه های لازم به کارگروه ملی ارائه کنند. کارگروه نیز پس از بررسی لازم، روند اجرای برنامه ها را پی گیری خواهد نمود.